Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausuntopyyntönne 5.10.2021

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Kuntatalouden näkymät

Vaikka kuntatalousohjelmaa varten laaditun kuntatalouden kehitysarvion lähtökohdat vuodelle 2022 ovat erittäin myönteiset (kansantalous kasvaa, koronapandemia väistyy pois), heikkenee kuntatalouden tila vuonna 2022 dramaattisesti.

Ennusteen mukaan kuntatalouden toimintakate heikkenee vuonna 2022 lähes kahdella miljardilla eurolla, kun toimintamenot kasvavat ja toimintatulot pienenevät. Samaan aikaan kuntien muu tulokehitys on vaimeaa, sillä kuntien tärkein tuloerä, verotulot, ei kasva kuntien korotetun yhteisövero-osuuden poistumisen myötä. Vaimeaa verotulokehitystä paikkaa jonkin verran valtionosuuksien kasvu, mutta siitäkin huolimatta kuntatalouden tilikauden tulos painuu ensi vuonna lähelle nollaa.

Kuntien investointien oletetaan pysyvän vuonna 2022 kuitenkin korkealla tasolla. Sen vuoksi kuntien toiminnan ja investointien rahavirta painuu noin 1,5 miljardia euroa miinukselle ja kuntien lainakanta kasvaa vastaavalla määrällä. Ennusteessa ei ole huomioitu kuntien omia sopeutustoimia velkaantumisen hillitsemiseksi vuonna 2022. Talouden sopeutumispaineet kohdistuvat kaikkiin kuntakokoryhmiin.

Kuntatalouden ennusteeseen sisältyy hyvin suuria epävarmuuksia muun muassa koronapandemian, kuntien saamien koronakorvausten sekä lähestyvän sote-muutoksen taloudellisten vaikutusten vuoksi niin vuonna 2022 kuin sen jälkeenkin.

CC BY

Suomen Kuntaliitto
www.kuntaliitto.fi
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
www.kommunforbundet.fi
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin tavoitteena on muuttaa Suomessa muiden Pohjoismaiden tavoin työvoimapolitiikan suuntaa passiivisesta aktiiviseen ja kohdentaa palveluita nykyistä tehokkaammin. Yksilöllisten työvoimapalveluiden edellytyksenä on, että niiden toteuttamiseen on varattu riittävästi resursseja. Suomi on ollut tässä muita Pohjoismaita jäljessä. Hallituksen tavoite uudistaa työttömien palveluita ja nostaa rahoituksen määrää lähemmäksi pohjoismaista tasoa ovat oikeansuuntaisia ja kannatettavia.

Pohjoismaiselle työvoimapalvelumallille on varattu työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla (32.01.03) työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenoihin 70 miljoonaa euroa (RRF pilari 3). Palvelumallin toimeenpanoon varattu summa on laskelmiemme mukaan kuitenkin riittämätön niihin menoihin, joita pohjoismaisessa työvoimapalvelumallissa edellytetään lakisääteisesti tehtävän. Rahoitus ei tule riittämään tarvittavan uuden henkilöstön palkkaamiseen, mallin vaatimiin tila-, ICT- yms. kustannuksiin eikä mallin laadukkaaseen toteutukseen. Riittävä resursointi on tärkeää mallin onnistuneen toteutuksen kannalta.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla todetaan, että osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen on välttämätöntä yritysten toimintaedellytysten turvaamiseksi. Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin tavoitteena ei ole pelkästään kontaktoida asiakkaita ja varmistaa työpaikkojen hakeminen, vaan myös tarjota asiakkaille asiakaslähtöisesti heidän tarvitsemiaan työllisyyttä edistäviä palveluita. Hallituksen esityksessä (32.30 työllisyys ja yrittäjyys -selvitysosa) kuitenkin arvioidaan, että työvoimapalvelujen (palkkatuettu työ, starttiraha, työvoimakoulutus, valmennukset) piirissä olevien henkilöiden määrän vuonna 2022 arvioidaan laskevan vuoden 2021 arviosta. Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin mukaisesti Suomessakin tulisi siirtyä passiivisesta työvoimapolitiikasta aktiivisempaan työvoimapolitiikkaan ja tarjota työllisyyttä edistäviä palveluita nykyistä huomattavasti enemmän**.**

Hallituksen esitys Pohjoismaisesta työvoimapalvelumallista ei vastaa nimestään huolimatta palvelumallia, jota toteutetaan muissa pohjoismaissa. Koska melkein puolet työnhakijoista työllistyy joka tapauksessa ensimmäisen kolmen kuukauden aikana, vie kaikkien asiakkaiden kaavamainen haastattelu tarpeettomasti jo alun perinkin niukkoja resursseja, eikä huomioi asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita. Kuntaliitto katsookin, että 51 momentin määrärahoja tulisi selkeästi kasvattaa.

TE-digiin liittyvät haasteet

Kuntaliitto pitää erittäin hyvänä asiana sitä, että tietojärjestelmiä kehitetään. On selvää, ettei URA-järjestelmä pysty enää vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin ml. Pohjoismainen työvoimapalvelumalli. Työmarkkinatori on siis tulossa todella suureen tarpeeseen.

Pohjoismainen työvoimapalvelumalli on tulossa voimaan 2.5.2022. Hallituksen esityksen Työ- ja elinkeinohallinnon asiakastietojen käsittelyä ja palvelualustaa koskevaksi lainsäädännöksi mukaan uudet tietojärjestelmäpalvelut korvaisivat nykyisen järjestelmän vaiheittain vuoden 2022 toukokuusta lukien siten, että uudistus olisi kokonaisuudessaan valmis vasta 31.12.2024. Tämä muodostaa aikatauluongelman hallituksen esityksen eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytystä uudistamista koskevan lainsäädännön voimaantulon kanssa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että sähköiset järjestelmät eivät tue tiivistä palveluprosessia, vaan päinvastoin hidastavat sitä.

Tähän mennessä 51 milj. euroa (v. 2016–2021) maksanutta TE-digi-hankkeen kalleutta selitetään rauenneilla maakunta- ja kasvupalvelu-uudistuksilla sekä työttömyysturvaprosessin siirrolla Kelaan. Tämä aiheuttaa suurta huolta, koska v. 2022–2025 hankkeen arvioidut kustannukset ovat 47,85 milj. euroa ja tänä aikana TE-palvelut siirtyvät kuntiin. TE-digi-hankkeeseen on mennyt tuolloin lähes 100 milj. euroa ja hankkeen toimivuudesta ei vielä edes tässä vaiheessa voi sanoa mitään.

Kunnat, yksityiset toimijat ja vahva asiakasnäkökulma pitäisi ehdottomasti ottaa mukaan valmisteluun alusta asti. Lisäksi olisi hyvä pohtia prosessin tehostamista ja sitä, kuinka olemassa olevaa dataa saadaan hyödynnettyä nykyistä helpommin päätöksenteon tueksi. Resurssien viisaan käytön kannalta Työmarkkinatoria ja digitaalisuutta olisi syytä kehittää yhä enemmän aidossa yhteistyössä, alusta asti. Pelkkä kuuleminen ei riitä. Monissa kunnissa on jo käytössä hyviä ja toimivia ratkaisuja. Niiden pääsy mukaan Työmarkkinatoriin olisi järkevää. Lisäksi näiden toimijoiden kehittämistyö on kustannuksiltaan murto-osa siitä, mitä valtiovetoinen digikehittäminen on jo maksanut ja maksaa jatkossakin.

Kuntaliitto haluaa korostaa sitä, että digitaalisuus ja sen hyödyntäminen ovat erittäin kannatettavia asioita. Kehittämistä ei kuitenkaan tulisi tehdä ”ylhäältä alaspäin”, vaan käyttäjä- ja asiakaslähtöisesti alhaalta ylöspäin. Uuden järjestelmän käyttöönottoon liittyy aina riskejä. Siksi niiden koekäyttö ja saattaminen mahdollisimman valmiiksi on monessa mielessä (asiakaspalvelu, kustannukset yms.) perusteltua. Uuden järjestelmän tulisi toimia häiriöttömästi ja tätä huolta voitaisiin hälventää paremmalla ja kattavammalla valmistelulla.

Työkanava - valtion osatyökykyisiä välittävä yhtiö

Kuntaliitto ei näe perustettavan yhtiön lisäarvoa. Sen pitäisi olla välittäjäorganisaatio, mutta tiedossa olevilla spekseillä siitä uhkaa tulla säilyttäjäorganisaatio. Viimesijaisena palveluna sen kohderyhmä on myös liian epämääräinen.

Yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta pelkästään nollatuloksenkin tekemiseen vaaditaan osaamista ja hyvää tuotetta tai palvelua. Miten se aiotaan toteuttaa? Uhkana saattaa olla myös se, että jokin seuraava hallitus puuttuu tämän perustettavan yhtiön rahoitukseen.

Kuntaliitto ei sinänsä vastusta osatyökykyisten ihmisten työllistämistä, mutta esitetyllä tavoin toteutettuna uudesta yhtiöstä on tulossa ”suojatyöpaikka”, jossa ollaan vuosia. Se siis poikkeaa ratkaisevasti alkuperäisestä ideasta välittää ihmisiä avoimille työmarkkinoille.

Työkanavan osalta Kuntaliitto toistaa kantansa siitä, että tähän uuteen yhtiöön varattu resurssi olisi ollut hyödyllisempää laittaa olemassa olevien palvelujen kehittämiseen.

SUOMEN KUNTALIITTO

Jarkko Huovinen
Johtaja, elinvoima ja talous

Erja Lindberg
Kehittämispäällikkö